

Kérdés: Összehasonlítaná a svéd és a norvég helyzetet?

Reiulf Steen: Nem azonos a gazdasági szerkezetünk. Nálunk az állam részvétele jóval fontosabb a kulcsszektorokban. A vas- és az alumíniumipart teljesen az állam ellenőrzi... Nagy magánérdekeltségek csak a hajózásban vannak... Mi szubvencionáljuk a kiskereskedelmet is... De a szociális különbségek még jelentősek és új rétegek jelennek meg. Nagyok a jövedelmi különbségek is. Ezeket csökkenteni kell.

Kérdés: Mi a véleménye az öngazgatásról?

Reiulf Steen: 1974 januárja óta új igazgatási rend van az üzemekben. Az igazgatótanácsokban a munkásoké a helyek egyharmada... Ez nem hasonlít a nyugatnémetekéhez. Tudatában vagyunk annak, hogy pusztán azzal, ha egy munkásból adminisztrátort csinálunk, még nem adunk nagyobb befolyást a munkásoknak. Ez csak az egyén helyzetét érintené. Az a fajta érdekeltségi rendszer, amelyet az angolok "munkásellenőrzésnek" neveznek, itt, Norvégiában régióként változik... Többen azt állítják, hogy Norvégia hamarosan a világ leggazdagabb és legboldogabb országa lesz. Azt, hogy a leggazdagabb, nem hiszem. A legboldogabb? Talán. De ezt lehetetlen definiálni. Először is a politikai célkitűzések nem állíthatják maguk elé a boldogság fogalmát. Csak azon alapok megteremtéséről lehet szó, amelyeket aztán maguk az emberek valósítanak meg.

(G. F.)

KÖNYVEKRŐL

BALIBAR Etienne:

A proletárdiktatúráról

A Francia Kommunista Párt 1976. tavaszi kongresszusa óta megsaporodtak a kérdőjelek Marchais politikai irányvonala körül. A legjellemzőbb kérdések a következők: Marchais és hívei az előretörést erőltetve, nem kockáztatják-e az FKP felmorzsolódását? Ha Marchais vonala diadalmasodik, győzelme felébreszti-e az FKP társadalmi bázisát - magát a francia munkásosztályt?

E. Balibar ellenvéleményét nyilvánítja az FKP vezetésével szemben a proletárdiktatúrára vonatkozó legutóbbi, XXII. kongresszusi állásfoglalásával kapcsolatban, s javasolja a proletárdiktatura mai funkciójára irányuló elméleti munka fokozását. A maga részéről merő illuzionizmusnak, tipikus szociáldemokrata empirizmusnak, illetve oportunizmusnak tekinti azt az érvelést, amely elképzelhetőnek tartja a burzsoá államapparátus felhasználását a szocialista átalakulás megvalósítására. Ugy gondolja, hogy a mozgalom még nem tett meg mindent a Párizsi Kommun vagy a Népfrent-kormány tapasztalatainak szisztematikus elemzéséért. Szerinte a szocializmushoz vezető "demokratikus út" formulája megtévesztően hat a francia munkások politikai mozgalmára. "Royalista út ez - írja -, amelyben egyáltalán nem hiszek". - Majd azt fűzi hozzá, hogy ezért persze az anti-parlamentarizmus megszállottjának szerepét varrják a nyakába - olyannak tartják, aki mitizálja a szovjet fejlődést.

E. Balibar a leninizmus érvényességét hangoztatva vállalja a vitát. Könyvét elsősorban elvtársainak címezte, de nem csupán a Francia Kommunista Párt tagjaihoz szól, hanem eleve hatni kíván a szélesebb munkásömegek politikai tudatára is.

Tekintettel korunk jellegére, arra, hogy korunk a kapitalizmusból a szocializmusba való átmenet kora, a teendőket egyrészt az ismeretek ér-

Sur la dictature du prolétariat, éd. Maspéro, coll. Théorie Paris, 1976. 290 p.)

politikai tudat önkritikus elemzésében, másrészt a szovjet példa történeti és időszere kérdéseinek tudományos megközelítésében, feltárásában látja. És sürgeti a többi szocialista ország fejlődésének a konkrét elemzését is. - Minden párt, a nemzetközi kommunista mozgalom figyelmének arra kell irányulnia - írja -, hogy feltárhatók legyenek a proletárdiktatura történeti fejlődésének feltételei, törvényszerűségei, az eltérések alapjai és következményei.

Azok többsége, akik Balibarral szemben foglalnak állást, vagy akik provokálják őt, tudva vagy tudatlanul a "leninizmus válságáról" szóló burzsoá vagy opportunisták megnyilatkozásokat ismételteti. Ezeknek a megnyilatkozásoknak a lényege ma is az, hogy a bolsevizmus nem általánosítható, s minden olyan kísérlet, amely a marxizmus-leninizmus alkalmazására irányul, az erőtlenség jele és történelmietlenség.

Balibar válasza erre az, hogy a burzsoá kommunikációs hálózat, a burzsoá államtól támogatott tudatipar erősen eltorzítva interpretálja a világ kommunista mozgalmának történetét, s elméletét. Így például képtelenség a Kommunista Internacionálé tevékenységét úgy magyarázni, mintha az Sztálin kreatúrája lett volna. A KI új típusú pártjai a leninizmus forradalmi mozgósító erejénél fogva egyesültek, tömegeik a fejlődésért szálltak sikorra - vallja a szerző. - Mégis, ha a leninizmus "válságát" említik - a mi szemszögünkből a leninizmus alkotó továbbfejlesztésének követelményét - akkor hozzá kellene tenniük, hogy az elválaszthatatlan az imperializmus mélyülő válságától. E. Balibar szerint a mai helyzet sokban felidézti azt a korszakot, amely a szovjet forradalommal kezdődött. A mai mozgalmi fellendülés (la conjuncture actuelle) sok mindenben hasonló az akkorihoz, s "e fellendülés pedig új fejezetet (étape) nyit meg a marxista teória történetében". - Alighanem ez a legkérdőreosztóbb pontja, vagy talán tévedése gondolatmenetének.

E. Balibar - nagyon helyesen - Lenin kritikai módszerének alkalmazását tekinti a legfontosabbnak. S úgy látja, hogy soha nem volt szükségesebb leninizsúnak lenni mint ma. A kommunistáknak - írja - vissza kell szerezniük a lenini eredetiséget, aminőt szerinte A. Gramscinak sikerült elérnie. Gramscit a legeredetibb kommunista teoretikusnak tartja Nyugat-Európában. S Gramsci példáját azért is idézi, mert hite szerint, mintegy új minőséget kell teremteni a mozgalomban, azaz alkotólag kell megújítani a marxizmust; egyébként tisztán és egyszerűen a liberalizmus lesz urrá a mozgalmon.

Nem hisz tehát a defenzív formák sikerességében, ellenkezőleg

mint mondja, fel kell készíteni a tömegeket és a munkásosztályt a proletárdiktatura (- kommunista diktatura -) megvalósítására, amelynek megfelelő értelmezést kell adni. Szerinte a francia munkásosztályban élnek még ennek a politikai magatartásnak hagyományai, jóllehet a burzsoá állam minden eszközzel rombolja ezt az osztályharcos tudatot, és gondot okoz többek közt az is, hogy a szocializmus koncepciója ma is sok problémával terhes, s nem egyszer zavaros magyarázatot kap. Az utóbbi ma a legfontosabbról, az osztályok demarkációs vonalairól nem ad eléggé világos képet; olykor humanista reformizmust, olykor állami technokratizmust sejtet. Ezért is nehezebb megküzdeni a helyes politikai stratégiáért Franciaországban és másutt is - hangoztatja a szerző -, aki magát az FKP harcosának vallja. E. Balibar könyve egy francia kommunista szemszögéből ismételtelen Lenin forradalomelméleti hagyatékára, s általában az ideológiai munka vitatott kérdéseire irányítja a kutatás figyelmét.

Nice, 1976. november 8.

(Benkes Mihály)

VETTORI, Giuseppe:

A parlamenten kívüli baloldal Olaszországban

A kezünkben lévő könyv azt az olaszországi politikai-eszmei áramlatot mutatja be, amely a hatvanas évek elejétől valamennyi fejlett tőkésország ideológiai és politikai életében jelentkezett, s amelynek megjelenésére Magyarországon az "új baloldal" terminus terjedt el. Olaszországban sem a mondott áramlatot alkotó csoportosulások, sem a "hagyományos" baloldal nem használja ezt az elnevezést; ott a parlamenten kívüli baloldal terminus terjedt el. (Az elnevezésben a "parlamenten kívüli" - parlamenti mandátummal nem rendelkezőt, a baloldal - az Olasz Kommunista Párttól "balra" állót jelent.)

Az olasz parlamenten kívüli baloldal, amely tevékenységével leginkább a hatvanas évek második felében hívta fel magára a figyelmet, az elmúlt másfél évtized folyamán kiadványai révén (napilapok, folyóiratok, brosurák, rölapok stb.) szinte áttekinthetetlen mennyiségű forrásanyagot

Giuseppe Vettori: La sinistra extraparlamentare in Italia. Roma, 1974. Newton Compton editori, 378 p.